

EÖTVÖS LORÁND UNIVERSITY

FACULTY OF SOCIAL SCIENCES

1/A FÁZMÁNY PÉTER SÉTÁNY, BUDAPEST 1117, HUNGARY
PHONE: (36 1) 372 2500, INTERNATIONAL@TATK.ELTE.HU

Születésnap köszöntő

6 töredékben

A konferencia szervezői nevében:
Orosz Éva az ELTE oktatási rektorhelyettese

Kedves Zsuzsa!

Öröm és megtiszteltetés számomra, hogy a konferencia szervezői nevében – akik között az Egyetem és Társadalomtudományi Karának vezetése mellett több, másutt aktív pályatárs, tisztelő és barát is jelen van -, én köszönhetlek 85. születésnapod alkalmából. Erre a jelenlegi beosztásom helyett sokkal inkább az jogosít fel, hogy 26 évvel ezelőtt a Te hívásodra módosítottam pályát és csatlakoztam a nappali képzésben akkor induló szociálpolitikai programhoz, az egészségpolitikai kutatások művelőjeként. Negyed század nagy idő, mégis tudjuk, nem velünk kezdődött a történelem; ehhez a közös történethez már a Te méltán tekintélyes szociológusi, statisztikusi munkásságod adta a szilárd fundamentumot. Bízom benne, hogy nemcsak a konferencia szervezői, hanem sok itt ülő és a programot az interneten követő tisztelőd fogja úgy érezni, hogy a nevében is szól ez a köszöntő.

Születésnap köszöntő – de 6 töredékben. Hiszen csak néhány elemét tudtam megfogalmazni – töredékes módon – annak, mit is jelent munkásságod és személyed a kollégáidnak, a tanítványaidnak, az egyetemi hallgatóknak (akik számára nemcsak kötelező irodalom vagy), a szociálpolitikai szakmának, a tudomány nemzetközi közösségének, és Magyarország közéletre figyelő polgárainak. Neked, akit a művészetek által is inspirált gondolkodóként ismerünk, aki még kamara-muzsikás is vagy, bevallhatom, hogy erre az alkalomra készülve változatos hangulatok, fennkölt és szomorú dallamok is társultak a felidézendő emlékekhez. Némi hezitálás után ezeket is meghagytam a köszöntőben.

A konferencia szervezőinek nevében: Orosz Éva

Születésnap köszöntő – 6 töredékben

Az első töredék

a sokunk szakmai pályafutását befolyásoló és segítő **iskolateremtőnek szóló köszönet**. Ez az emlék egyszerre derűs és töprengésre készítő. A hivatalosan 1990-ben megalakult szociálpolitikai tanszéken többségünkben olyanok voltunk, akiknek egész szakmai pályáját új irányba állította, hogy társul hívtál bennünket egy nagyszerű szellemi vállalkozáshoz, amiért Te – számos kollégáddal együtt - előzetesen már sokat harcoltál. Lenyűgöző erővel tudtad katalizálni a közös meggyőződést, bizakodást. Azt, hogy a szociálpolitika és a szociális munka nappali képzések elindításával valami újat és fontosat alkotunk, ami Európa-konform és hosszú távon hatással lesz a magyar valóságra. Ehhez bennünket, fiatalabb kollégáidat segítettél abban is, hogy megnézhessük a nyugat- és észak-európai gyakorlatokat, ösztöndíjakat pályázzunk és kaphassunk, konferenciákra menjünk, időnként Veled együtt is. Az eltelt idő alatt valóban iskolát teremtettél. Ma nincs az országnak olyan zuga,

ahol ne dolgoznának értőn és áldozatkészen az Általad is képzett, inspirált kollégák. A köszönet mellett talán épp ezért időszerű azon is eltöprengenünk, akár az önmagunk hibáit is keresve: mi lett az akkori törekvéseinkből, terveinkből, várankozásainkból? Mi múlt rajtunk? Igazunk van-e abban, hogy legalább az egyetem falain belül folyó munka számodra is vállalható örökséget jelent? A személyes emlékek felidézése vidámabb hangulatú. Akik részesei voltunk, felejthetetlen élményként gondolunk vissza a régi ludovikás és Múzeum körúti napokra: a tanszéki megbeszélésekre, a parázs vitákra, az azt követő közös ebédekre vagy a monoszlói házadban zajló több napos útkereső, újat kereső összejövetelekre. Még az időnkénti heves szellemi csaták emléke is vidám, mert azok is erősítették a közösségünket, nemcsak az egyetértések. Ritka értéként őrizzük annak az időnek a légkörét, emlékét, aminek a katalizátora, inspirátora a Te tudásod, szellemiséged, eredetiséged, humorod, iróniád volt.

A második töredék

hangulata sodró és felemelő: **személyiséged vonzásának** felidézése, ami messze túlmutat az Egyetem falain. Lehetetlen vállalkozás lenne megfogalmazni, miből eredt az a szuggesztivitás és személyes vonzás, ami egyaránt ott volt a levegőben, mikor egy szemináriumon elemeztél, amikor több száz embernek tartottál előadást itthon és külföldön, amikor a rádióban vagy a TV-ben érveltél, vagy amikor az Alma utcai lakásodon tartottunk műhelyvitákat. És ez nem csak múlt idő. Amikor nemrégiben egy rádióműsorban beszélgettek Veled, több ismerősöm hívott fel, hogy hallgatom-e a műsort mert fantasztikus, hogy a személyiséged sugárzása mennyire hat rájuk. Ami megfogalmazható: a szakmai tudás, a lenyűgöző előadói stílus, a személyes hitelesség. Ez utóbbi a tudós és a közéleti szereplő egységében hat különös erővel. De van még valami plusz, ami szavakkal nem fejezhető ki. Amitől „a Ferge” vagy „a Zsuzsa” önálló fogalommá vált a szociális problémákkal kapcsolatba kerülő generációk számára.

A harmadik töredék

az intézményteremtő személyiségnek szóló elismerés. Ez a dallam is hihetetlenül kreatív és sokszólamú. Számba venni is nehéz azokat az új intézményeket, melyeknek elindítója és szellemi motorja voltál az elmúlt három évtizedben. Pótolhatatlan szakmai szereped volt a szociálpolitika, mint önálló kormányzati ágazat létrejöttében – negyven év szünet után. A nevedhez fűződik a szociálpolitika felsőfokú oktatása, önálló tanszéke, a szociálpolitika doktori program, az Európai Unió elismerését is elnyerő egyetemi műhely, a szakma *Esély* című folyóirata, a Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület, a 3SZ (a Szociális Szakmai Szövetség), a Szegénységkutató Központ, az MTA Gyermekszegénység Elleni Programirodája. Mindezek nélkül nem, vagy nem úgy és akkor jöttek volna létre. Mindig tudtál olyan társakat találni és meg is bízni bennük, akik megértették az újat keresésed, Veled tartottak majd átvették Tőled, s továbbvitték vagy megvalósították a gyakorlatban az Általad elindított, s meghatározó módon formált ügyeket. Intézményteremtő munkád azt is példázza, hogy a tudományos teljesítmény és a társadalmi cselekvés erősítheti,

inspirálhatja egymást. A köszönet és elismerés után óhatatlanul felvetődik a kérdés: vajon mit gondolsz szellemi gyermekeid jelenlegi helyzetéről, miután már régen elengedted a kezüket? Ilyen jövőt reméltél-e nekik a születésük pillanatában?

A negyedik töredék

a nemzetközi és hazai tudomány elismert tudósának szóló tiszteletadás. Ez egy méltán ünnepélyes dallam, ami ma sajnos az európai válságjelenségek háttérzajában szól. A nemzetközi szintén az elmúlt évtizedekben kevés hasonlóan ismert és elismert társadalomtudósa volt hazánknak. A széleskörű hallgatóság miatt tartom fontosnak a díjaid közül néhányat a megemlékezés: 1993-ban tagjai közé választott a londoni székhelyű Európa Akadémia, kontinensünk egyik legrangosabb tudományos szervezete, 1997-ben pedig az Edinburgh-i Egyetem díszdoktora lettél. Megtisztelték az Európai Polgár Díjjal is. A nemzetközi elismerések mellett megérkeztek a munkásságodhoz méltó hazai tudományos elismerések is: 1995-ben a

Széchenyi Díj, majd 1998-ban az akadémiai levelező tagság és 2004-ben a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagsága.

Minden tudós elismerésének egyik legbiztosabb jele, ha neves vitapartnerek tüntetik ki azzal, hogy vele vívnak emlékezetes, nagy szellemi csatákat. Neked bőven volt és van részed ebben is. És azok legjobbjai tiszteltek meg e diszkussziókban, akikkel a társadalmunk struktúrájáról, az aligha „koraszülött” jóléti államról, a magyar iskolarendszer, a szociális védelmi rendszer problémáiról és átalakításuk szükséges irányairól, az egyenlőtlenségek természetéről és hatásairól, az emberekhez méltó bánásmódról vitáztál. Gondolataid jelentőségét mutatta, hogy véleményed mindig megkerülhetetlen volt: vitatni lehetett, de figyelmen kívül hagyni nem. Meggyőződésem, hogy a különböző értékrendszereken alapuló, de szakmai érvekkel, ellenőrzött adatokkal, s az új kényszerekre, de az érintettek hangjára is figyelő argumentumokkal folytatott viták mindig előbbre vitték a tudományt és az oktatást is. Emlékszem például, hogy ezek erősítették a tanszékünkön is a felismerést, hogy nekünk is és a hallgatóinknak is felkészülnünk kell lennünk a közgazdasági

ismeretekben is. Ennek érdekében a 90-es évek közepén a tantervet is módosítottuk.

A Te nemzetközi elismertséged okán is döntöttünk úgy, hogy a szakmai munkásságod előtti tiszteletadást, születésnap köszöntésed egy olyan témában rendezett konferenciával kötjük össze, ami sokunkat foglalkoztat és minden humanista, demokratikus gondolkodású embert nyugtalanít: merre tart az európai szociális modell?

Enélkül nem adható válasz a nagyobb kérdésre sem, hogy merre tart Európa? S marad-e, lehet-e európai Magyarország? Mennyire érvényes még az a 90-es évek elején szilárd meggyőződésünk, hogy a gazdasági fejlődés és a társadalmi biztonság egymást feltételezik, és e célokat nem muszáj egymás rovására követni – ha ezt támogatja a politikai feltételrendszer. A jelenlegi gazdasági, társadalmi és politikai konfliktusok között kirajzolódnak-e új, reális utak az európai szolidaritás alapértékeinek a megtartásához, az elszabaduló egyenlőtlenségek kezelhető korlátok közé szorításához?

Az ötödik töredék

a közéleti szereplőnek szóló köszönet - bizakodóból komorrá váló tónusban. A közéleti szereplés nem választható el a tudományos tevékenységtől. Így volt ez a rendszerváltás előtti „reformalkuk” idején, az ország piacgazdasági átmenetéről folyó vitákban, s így van ma is. Legyen szó az állam szerepéről és a civil mozgalmak ügyéről; a nyugdíjrendszerről vagy a szegények kriminalizálásáról, a gyermekszegénység elleni stratégiáról, vagy a létminimum mutató száz éves hagyományának fölszámolásáról. Az adott helyzetünk megértéséhez, a hamis látszatokkal szembeni valóságismeretünkhöz nem elég az igazság tudata, a jogos szenvedély. Szabatos szavak is kellenek, találó megfogalmazások, új nyelv. Ebben is élen jártál. Tőled származik a tranzit-országok, köztük Magyarország rendszerváltás utáni, bár még reményekkel teli tömegélményének legtömörebb megfogalmazása: „szabadságnyerés és biztonságvesztés”.

Közéleti tevékenységedet is díjak sorával ismerték el: Nagy Imre Érdemrend, Budapest díszpolgára cím, Húszéves a Köztársaság Díj, Prima Díj.

Ezekre az elismerésekre gondolva még nagyobb kontrasztot jelent a 2005-ben induló MTA Gyermekszegénység Elleni Programiroda és program sorsa, megszüntetése, amit - a Weiler Katalinnal folytatott *Nem cserélek elveket* című életút beszélgetések szerint -, a legnagyobb és legfájóbb kudarcodként éltél meg. Én mégis most hadd tegyem hozzá: ez valóban kudarc, de nem a Te kudarcod.

Utolsó töredékként

Tőled idézek egy vallomást, az előbb hivatkozott interjú-kötetedből:

„... a 80. születésnapomra egy szép könyvvel leptek meg, *Köszönő köszöntő* címmel. Tausz Katus, Orosz Éva és Sziklai István közel száz embert kért meg, hogy 1-2 oldalon írják meg, mit jelentettem nekik. ...Egykori kollégák, rengeteg tanítvány, még olyan is, akit már nem tanítottam, régi és új barátok emlékeznek, hogy mi minden voltam egykor, sikeres és sikertelen próbálkozásaimmal, tévedéseimmal és örökös újkeresésemmel. Ami a könyv minden darabjában benne van, az az emberi kapcsolatok sokrétűsége, sokszínű tartalma és főleg a szeretet. Ha belesüllyedek az önsajnálatba vagy önbizalomhiányba, felütöm ezt a könyvet, és megnyugszom. Mégis érdemes volt.”